

Coperta de Mircea Muntenescu

Lector: Elisabeta Simion

Coordonator de colecție:
Constantin Schifirneț

Aurel C. Popovici
Naționalism sau Democrație
Minerva, București, 1910

ISBN 973-24-0456-6

37963
AUREL C. POPOVICI

NAȚIONALISM sau DEMOCRAȚIE

O CRITICĂ
A CIVILIZAȚIUNII MODERNE

*Studiu introductiv,
îngrijire de ediție, note de
Constantin Schifirneț*

BCU Cluj-Napoca

4060 053 653X

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI • 1997

scoase la iveală prin interesul intransigent pe care l-am avut noi de naționalitatea noastră proprie, formează atunci tot atâtea blocuri de granit nepieritor la clădirea civilizațiunii generale a omenirii întregi. Dar pe acele blocuri de granit vecinic va fi gravată marca naționalității românești. Va fi bine stabilită cutare sau cutare adevăr politic sau filosofic, cutare sau cutare element de cultură adevărată, cutare analiză sau sinteză culturală a fost descoperită, dezvoltată sau terminată cu succes de neamul românesc. Iată partea pozitivă și eternă cu care putem contribui – numai și exclusiv prin naționalizarea cât mai intensă a culturii noastre proprii – la cultura generală a altora, a omenirii întregi. *Întreaga civilizație a lumii nu se produce decât de naționalități. Și nu se poate menține și dezvolta decât în lăuntru lor. Omenirea e o abstracție, un cuvânt. Ea nu trăiește și nu poate trăi decât în și prin naționalitățile ce o alcătuiesc.* Chiar individul, orișicât ar dori să se arunce în «omenire», el tot numai într-o naționalitate poate să cază, să dispară.

Toată lumea vorbește de «flori», de «pomi», de «copaci». Dar care «civilizat» s-a gândit vreodată că vorbele acestea nu corespund realității decât în mod relativ? Cine a văzut vreodată o «floare»? Cine a văzut un «pom»? Cine a văzut un «copac»? Am văzut și vedem viorele, garoafe, trandafiri ș. a., dar «flori» nu există, decât în mintea noastră. Am văzut și vedem peri, meri, pruni, dar «pomi» nu există. Am văzut și vedem brazi, frasini, stejari, dar «copaci» nu vedem decât în cadrul rațiunii noastre, în abstracțiune. Tot o asemenea abstracțiune e și omenirea. Nu există «omenire», ci numai neamuri. Nu există «oameni», ci numai români, unguri, nemți, muscali, francezi ș. a. Nu există o «omenire» în realitate, pentru că nu

există un stat al omenirii, o limbă a omenirii, o religie și alte credințe, moravuri și obiceiuri ale «omenirii». Toate acestea există numai ca atribute ale naționalității. De aceea, are dreptate Schopenhauer când zice „*die Gattung ist es, die allezeit lebt... darin der Wille zum Leben eigentlich wurzelt und sich manifestiert*”, cu alte cuvinte: *specia* este aceea care trăiește mereu, în ea este înrădăcinată și se manifestă voința de viață și a individului și a omenirii.

Apoi ce face civilizația democratică? Ea nu vede decât «oameni» și «omenire». În grădina «omenirii», ea mereu se preocupă de «flori» și smulge garoafele, bujorii, trandafirii din pământ spre a-i înlocui cu «flori»; taie brazii și stejarii seculari spre a pune «copaci» în locul lor; taie prunii, merii, perii spre a face o grădină de «pomi»... Și asemenea vandali, conștienți și inconștienți, se mai numesc și ei grădinari, adică «naționali»!... Ei, cari se bagă în grădina culturii unui neam ca boii și viteii, rupând crengi și fructe crude, frângând pomi, călcând cu labelle în straturi milenare de flori și de legume, umplând cu bale trandafirii și căile de murdării!...

Numai căutând deci a cunoaște mereu și temeinic microcosmul naționalității, vom putea cunoaște odată macrocosmul omenirii. Dar și aici să nu ne pripim în deducții, căci ar fi o greșea enormă a ne închipui cumva, că venind aici vorba de un micro-

* Schopenhauer, *Die Welt als Wille und Vorstellung*, vol. II, p. 562, 567. Conte Keyserling a dezvoltat această idee mai departe într-o splendidă scriere (*Unsterblichkeit*, München, 1908, Lehmann). Dar tot nu a înțeles, precum nu înțelesese nici Schopenhauer însuși, ce încheieri pozitive și epocale pentru cultura modernă, națională, trebuiesc scoase din această constatare.

moștenește calitățile intelectuale, iar caracterul de la tată. Ei par a ratifica ceea ce spune Goethe despre sine însuși în cunoscutul său vers:

Vom Vater hab' ich die Statur,
Des Lebens ernstes Führen.

Vom Mütterchen die Frohnatur,
Die Lust zum Fabulieren.²⁷³

Adevărul e că asemenea moșteniri sunt mult mai vechi și mai complexe. Câte femei n-au avut «o fire vioae» și «dragoste pentru poezie», mai ales în zilele noastre! – Și ce enorm de rari au fost și sunt scriitorii ca Goethe! El a fost mai mult decât fiul tatălui și al mamei sale. Goethe a fost fiul poporului german, întruparea suabilor săi întocmai ca și contimporanul său Schiller; amândoi au fost coborâtorii unui șir de generații etnice sănătoase într-o rasă sănătoasă. Închipuiți-vă că ei, și pe de altă parte Luther și Bismarck, cu toată fenomenala lor personalitate, ar fi fost crescuți de mici copii exclusiv franțuzește de guvernante și profesori franțuzești? Iar nemțește ar fi învățat de la rânduși de curte nemți? – Că n-ar fi avut parte de acea sănătoasă și națională educație germană pe care au avut-o? Mai era să însemneze ei în istoria lor națională și în istoria lumii ceea ce însemnează? Și era oare să fie Germania și poporul german ceea ce sunt astăzi? Închipuiți-vă că Eminescu ar fi fost crescut și el, de mic copil, exclusiv franțuzește, ca mulți băieți de bani gata; că și-ar fi trăit toată junețea la Paris, și că ar fi vorbit și el româneasca pe care o vorbesc chelnerii franțuzi de la Capșa – mai era să însemneze el ceva între noi? Și cu tot geniul său, însemnat-ar-fi el ceva de seamă la francezi?²⁷⁴

Dar Goethe știa și limbi străine; și Bismarck; și Luther știa latinește. Da, dar firea lor a fost pur ger-

mană; și toată educația lor și toată intuiția vieții lor pur germane; de aceea și toate scrierile lor și faptele lor au fost germane, fapte și scrieri cari ne reoglinesc întreg caracterul poporului lor așa cum e. Au fost și au rămas oameni din neamul lor, germani de viță veche, oameni de rasă, cu adevărat «providențiali». Pe sufletele lor pline, sănătoase, cu desăvârșire și exclusiv germane, se puteau altoi mai târziu oarecari influențe culturale străine. Ele le-au fost de folos, ca orice altoire făcută cu rost. Căci cultura omenească e un fel de grădinărie. Totul depinde în prima linie de grădinari, de țărâm și de semințe.

*
* *

Căci nici popoarele, nici limbele, nici culturele, nu pot să rămână *absolut* pure. Ele toate cuprind și trebuie să cuprindă și oarecari elemente străine. Și aici, ca și în cele mai multe manifestări omenesti, binele e la mijloc, nu în extreme, nu în exagerări. Dar trebuie să facem dintru început o rezervă esențială: *oricare ar fi elementele străine și oricât de bune ar fi ele, fondul etnic al poporului, al limbei și al culturei sale trebuie să covârșească toate adaosurile, trebuie să le poată asimila ușor, fără nici o zdruncinare.* Un popor atât de amestecat încât nu-i mai recunoști liniile mari ale fizionomiei sale fizice, intelectuale și morale, e o masă bastardă fără putere creatoare, fără garanții de viitor. Căci nu hotarele, nu pergamentele, nu teoriile politice garantează existența unui popor, ci caracterul său. Polonia a fost un regat mare și temut. Polonii ajunseră la o cultură respectabilă. Dar caracterul claselor conducătoare s-a stricat și Polonia a dispărut de pe harta